

Bacheloroppgave

VPL05 Vernepleie

Vold i nære relasjoner - konsekvenser for barns utvikling

Domestic violence - consequences for children's development

Mehmet, Terje Vestad

Totalt antall sider inkludert forside: 41

Molde, 03/06/2020

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

<i>Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:</i>		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none"> • ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands. • ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt. • ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt. • har alle referansene oppgitt i litteraturlisten. • ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i URKUND, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Personvern

Personopplysningsloven

Forskningsprosjekt som innebærer behandling av personopplysninger iht.

Personopplysningsloven skal meldes til Norsk senter for forskningsdata, NSD, for vurdering.

Har oppgaven vært vurdert av NSD?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

- Hvis nei:

Jeg/vi erklærer at oppgaven ikke omfattes av Personopplysningsloven:

Helseforskningsloven

Dersom prosjektet faller inn under Helseforskningsloven, skal det også søkes om forhåndsgodkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, REK, i din region.

Har oppgaven vært til behandling hos REK?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Siv Sæbjørnsen

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Dato: /03/06/2020

Antall ord: 9989

Forord

Takk til min veileder Siv Sæbjørnsen, som har bidratt og kommet med gode innspill i løpet av denne bachelor-prosessen. En stor takk også til Høgskolen i Molde, samarbeidspartnere i Tanzania og NOREC, som ga meg muligheten til en annerledes og opplevelsesrik fordypningspraksis, og som dannet grunnlaget for valg av tema for denne bachelor-oppgaven. Ikke bare har det gitt minner for livet, men også relasjoner, og noen å dele disse minnene med - Takk!

Fysisk mishandling utgjør en form for ringeakt som varig skader subjektets tiltro til at det på en autonom måte kan koordinere sin egen kropp, en tiltro som er innlært gjennom kjærlighet. Denne formen for mishandling skaper derfor ikke bare en følelse av sosial skam, men også et tap av tillit til seg selv og verden som berører den praktiske og kroppslige omgangen med andre subjekter.

Axel Honneth, 2008

Summary

Konsekvenser av vold i nære relasjoner

Denne bacheloroppgaven er skrevet med utgangspunkt i et utviklingspsykologisk perspektiv, og er en kvalitativ litteraturstudie. Problemstillingen "*hvordan kan barns utvikling påvirkes som følge av vold i barnets nære relasjoner?*" er brukt for å belyse og drøfte mulige konsekvenser for barnet og dets utvikling som følge av å være et offer for vold i nære relasjoner.

Fokus i denne oppgaven har vært å få frem ulike sider ved barnets utvikling, både hva som er en forventet normal utvikling, samt hvordan *vold i nære relasjoner* kan påvirke denne utviklingen. Oppgaven drøfter mulige konsekvenser av vold, samt anerkjennelsens betydning for et barns utvikling.

Basert på drøftingen antyder utviklingsteoretisk forståelse og forskning at vold fra omsorgspersoner kan ha negative konsekvenser for barnets utvikling. I tilfeller der barn kommer godt ut av risikosituasjoner, kan det virke at ulike former for anerkjennelse i barnets liv kan ha vært en viktig faktor. Oppgaven kan være viktig for både vernepleiere og andre profesjoners forståelse og for arbeid med barn som har levd i risikosituasjoner.

Consequences of domestic violence

This bachelor thesis is written in a perspective of children's psychological development. The issue of the thesis is "*how can domestic violence affect children's development?*" and is used to illuminate and discuss the possible consequences of the child's psychological development, as a result of being a victim of domestic violence.

The focus of the thesis is to show different theoretical perspectives of children's development. By using recognized theory and research, the thesis will discuss what is believed to be a normal development for the child, and then present what domestic violence might cause. The importance and power of recognition is another focus for this bachelor thesis.

Based on the thesis discussion, theory of children's psychological development suggests that domestic violence can have a negative impact on children's development. In cases where children have good outcomes of domestic violence, recognition as a factor seems to be of importance for the outcome.

Innhold

1.0	Innledning	1
2.0	Problemstilling.....	3
2.1	Avgrensing.....	3
2.2	Oppgavens oppbygning	5
3.0	Metode.....	6
3.1	Valg av metode	6
3.2	Litteratursøk.....	6
3.3	Forforståelse.....	7
3.4	Kildekritikk.....	8
3.4.1	Reliabilitet og validitet	9
4.0	Teori.....	11
4.1	Barns utvikling.....	11
4.1.1	De fire utviklingsstadiene	12
4.1.2	Understimulering av sosial utvikling	13
4.2	Hjernes oppbygging	13
4.3	Tilknytning.....	15
4.4	Traumer.....	16
4.5	Anerkjennelse og krenkelse	17
4.6	Resiliens.....	18
5.0	Drøfting.....	20
5.1	<i>Hvordan kan det skade barnets utvikling at en omsorgsperson utsetter barnet for vold?</i> 20	
5.2	<i>Hvorfor går det bra med noen barn som opplever vold? Og hvordan kan barnet likevel utvikle et sunt selvbilde?</i>	23
6.0	Oppsummering	28
7.0	Litteraturliste.....	30

1.0 Innledning

Hvert år blir 60.000 barn i Norge utsatt for grov vold fra sine foreldre. *"Barna forteller at de blir slått med flat hånd eller knyttneve. Det kan også være slag med gjenstander som for eksempel sko og belter. Barna blir sparket og dyttet – vi hører egentlig det meste"*, forteller Elisabeth Wold, avdelingshelsesøster i en bydel i Oslo (Ingebrigtsen og Midtskog, 2016). Forskning viser at barn som blir utsatt for vold i nære relasjoner kan utvikle blant annet posttraumatiske stressreaksjoner (PTSD), angst, suicidalitet og depresjon, i tillegg til somatiske, emosjonelle, adferdsmessige og sosiale problemer (Skjørten et al. 2019).

Studier viser at 21% av norske barn og unge (under 18 år) har vært utsatt for mindre alvorlig fysisk vold i oppveksten. Ca. 6% av barn har vært utsatt for grov fysisk vold, som innebærer spark, slag med knyttneve eller andre måter å utøve grov fysisk vold på (Mossige & Stefansen, 2016). Begge tallene representerer barn/omsorgsperson-situasjoner. I 2015 fikk 5% av barn under 18 år behandling av psykisk helsevern og totalt 55 027 barn og unge i alderen 0 -22 år mottok hjelp fra barnevernet i 2019 (Bufdir, 2019). Novas rapport fra 2007 og 2015 (Mossige & Stefansen, 2016) belyser utviklingen av vold i nære relasjoner i Norge mellom disse årene. Både fra et faglig- og samfunnspolitisk perspektiv er temaet dagsaktuelt. Skjørten et al. (2019) omtaler vold i nære relasjoner som et utviklende samfunnsproblem som er både komplekst og alvorlig. Dag Nordanger, professor ved høgskolen på Vestlandet i Sogndal beskriver konsekvensene av vold, overgrep og omsorgssvikt som et av våre store folkehelseproblemer i sitt intervju med mentalhelse.no (Waksvik, 2018). Nordanger uttrykker at kunnskapsnivået er lavt, og at utdanninger innen helse- og omsorg generelt inkluderer lite om fagfeltet i sitt pensum. Historisk sett har vernepleieren tradisjoner for og blir relatert til arbeid med mennesker med funksjonshemninger (Owren, 2015). Som vernepleier vil en også kunne møte på barn som har vært utsatt for vold i nære relasjoner i sitt fagfelt. Ifølge Fellesorganisasjonen (FO) arbeider om lag 1800 registrerte vernepleiemedlemmer innen psykisk helse, herunder arbeid rettet mot barn (FO, 2018). Kunnskap og forståelse om barn som utsettes for vold kan være viktig i arbeidet som vernepleier og andre fagprofesjoner innen psykisk helsearbeid med barn.

Denne oppgaven skrives med utgangspunkt i FNs menneskerettigheter, herav barnekonvensjonen.

"Partene skal treffe alle egnede lovmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk, mens en eller begge foreldre, verge(r) eller eventuell annen person har omsorgen for barnet" (FNs barnekonvensjon, 1989, artikkel 19).

Norge ratifiserte barnekonvensjonen 8. januar 1991, og i 2003 ble den en del av norsk lov (FN-sambandet, 2019). Likevel har Norge fått kritikk for at den ikke i stor nok grad er implementert i norsk lov til å faktisk gjelde "barnets beste". Artikkel 8 i konvensjonen tar for seg akkurat dette, at den involverte part "*skal treffe egnede tiltak for å verne om rettighetene og interessene til barn som er offer for handlinger som er forbudt etter denne protokoll*" (FNs barnekonvensjon, 1989, artikkel 8).

Etter å ha arbeidet med enslige mindreårige flyktninger, barn i barnevernsinstitusjoner og vært på utveksling i Tanzania har jeg erfart og fått et innblikk i hvordan mange barns rettigheter ikke er ivaretatt etter blant annet artikkel 19 i barnekonvensjonen, slik den har til hensikt å gjøre. Selv i et velutviklet land som Norge møter vi utfordringer med å ivareta alle barns rettigheter, spesielt innenfor nevnte artikkel 19 i konvensjonen.

2.0 Problemstilling

"Hvordan kan barns utvikling påvirkes som følge av vold i barnets nære relasjoner?"

Som skrevet, omtales "vold i nære relasjoner" som et av vår tids folkehelseproblem. For å kunne bidra til forebygging av vold mot barn er det viktig å kjenne til hvordan det kan påvirke barn og dets utvikling. På bakgrunn av dette er problemstillingen *"hvordan kan barns utvikling påvirkes som følge av vold i barnets nære relasjoner?"*.

En viktig del av denne oppgaven vil være å diskutere og bidra til en økt forståelse for hvorfor eller hvordan *vold i nære relasjoner* kan få et gitt utfall. For å gjøre det vil det ikke være tilstrekkelig å kun se på *årsak – virkning*, men en må se om det kan være flere påvirkende faktorer som kan gi ulike utfall, tross like forutsetninger. Denne oppgaven vil ta for seg ulike sider og mulige utfall som følge av vold i nære relasjoner.

Bakgrunnen for at FNs menneskerettigheter er et utgangspunkt for denne bacheloroppgaven er grunnet et norsk-tanzaniansk samarbeid på vegne av NOREC (tidligere Fredskorpset). Samarbeidet tar utgangspunkt i gjensidig kompetanseheving innen nettopp barns menneskerettigheter, med søkelys på blant annet retten til å beskyttes fra fysisk eller psykisk vold (artikkel 19 i barnekonvensjonen) og rett til utdanning (artikkel 28 i barnekonvensjonen). Aktuelle deltakere i prosjektet har vært på utveksling i hverandres land og institusjoner for å lære av hverandre, samt få et innblikk i hverandres kultur, både i privat- og profesjonell sammenheng.

2.1 Avgrensning

Problemstillingen dekker et stort fagfelt, med mye aktuell litteratur, derfor er det nødvendig å gjøre noen avgrensninger som gjør oppgavens problemstilling så konkret som mulig.

Verdens helseorganisasjon (WHO) definisjon av vold er omfattende. Selv om denne oppgaven ikke tar utgangspunkt i deres definisjon av vold, er det likevel viktig å se på hvordan vold defineres i et internasjonalt perspektiv. I WHO's (2002) definisjon tolkes vold

som bruk av tvang, makt og trusler, hvor handlingene vil ha en negativ konsekvens for individet eller gruppen, enten i psykisk eller fysisk form. Definisjonen inkluderer alle typer fysiske, psykologiske og seksuelle handlinger, samt selvsykning og selvmord (Myhre, Thoresen og Hjemdal, 2015).

Tolkningen av begrepet "vold" har historisk variert, og ordet har en annen betydning i dag sammenlignet med f.eks. 10, 20 eller 30 år tilbake. Forståelsen er også kulturelt betinget, hvilket betyr at tolkning av hva som er vold vil variere mellom land, religioner, miljøer el. Forskjellig lovgivning fra land til land gjør det vanskelig å definere vold på en måte som kan inkludere alle land som har signert FNs barnekonvensjon. Eksempelvis er all bruk av fysisk vold mot barn forbudt i Skandinavia, mens det i Storbritannia og USA er tillatt med noe bruk av fysisk avstraffelse (Myhre, Thoresen og Hjemdal, 2015). I mange land vil det som defineres som vold i Norge ikke være straffbart, eksempelvis er det i Tanzaniansk skoleverk tillatt med bruk av slag med pinne dersom det fremskaffes tillatelse fra myndighetene til dette. mange utviklingsland er bruk av vold fortsatt ikke implementert i lov. (theirworld.org, 2018).

Voldsbegrepet skal i denne oppgaven forstås ut fra Bufdir sin definisjon. Fysisk vold deles inn i to kategorier; *mindre alvorlig* og *alvorlig*. *Mindre alvorlig* innebærer vold i form av lugging, dytting, ristet i, slått med håndflate eller kløpet. *Alvorlig* fysisk vold innebærer spark, slag med knyttet neve eller andre fysiske angrep (Bufdir, 2020). Annen type vold, som psykisk vold, selvsykning eller seksuelle overgrep er ikke en del av begrepet vold for denne oppgaven. Oppgaven vil ta utgangspunkt i *mindre alvorlig vold* og *alvorlig vold*, heretter kun omtalt som *vold*.

I Norge er det ingen spesifisert linje som definerer hvor grensen på "nære relasjoner" går (Myhre, Thoresen og Hjemdal, 2015). I denne oppgaven vil "vold i nære relasjoner" derfor defineres som foreldres (mor og far) eller andre omsorgspersoners utøvelse av vold mot barn.

Problemstillingen "*Hvordan kan barns utvikling påvirkes som følge av vold i barnets nære relasjoner?*" tar for seg konsekvenser for barns utvikling. Oppgavens problemstilling inviterer til å kunne se på tema fra ulike perspektiver. Juridiske rettigheter, hvordan myndigheter tilrettelegger til forebygging og rehabilitering for barn som opplever vold i nære relasjoner vil ikke diskuteres i denne oppgaven, selv om temaet kan være like aktuelt som det valgte.

2.2 Oppgavens oppbygning

Oppgavens oppbygning starter med å innledningsvis belyse temaet "vold i nære relasjoner", hvor det vises til statistikk for å konkretisere temaets alvor og omfang. Etter dette følger problemstillingen "*Hvordan kan barns utvikling påvirkes som følge av vold i barnets nære relasjoner?*" sammen med dens avgrensning. Oppgavens videre oppbygning er gjort med tanke på å gi en helhet og rød tråd gjennom kapitlene. I metodekapittelet beskrives oppgavens fremgangsmåte, sammen med en forklaring på litteratursøk, egen forforståelse, samt reliabiliteten og validiteten til anvendt litteratur. I teorikapittelet presenteres teorien i en rekkefølge hvor det først presenteres teori rundt fysiologisk utvikling. Så vinkles teorien over på kognitive prosesser, barns utvikling, anerkjennelsesteori og til slutt resiliens. Diskusjonskapittelet tar for seg tre sentrale spørsmål relatert til problemstillingen. Kapittelet er todelt, men har sammenheng til hverandre. Først diskuteres *mulige konsekvenser som følge av vold mot barn i nære relasjoner*, etterfulgt av en diskusjon om *hvorfor det går bra for noen barn som utsettes for vold, men ikke for andre, og hvordan et barn til tross for opplevd vold i nære relasjoner likevel kan utvikle et sunt selvbilde* – de to siste besvares sammen. Til slutt avsluttes oppgaven med en oppsummering.

3.0 Metode

"En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder" (Aubert, 1985:196, sitert i Dalland, 2017:51). Valg av metode gjøres ved å vurdere hvilken fremgangsmåte som vil egne seg best for å belyse en gitt problemstilling på best mulig måte (Dalland, 2017).

3.1 Valg av metode

For å belyse oppgavens problemstilling om *barns utvikling påvirkes som følge av vold i barnets nære relasjoner* vil det brukes kvalitative data, hvor data innhentes fra faglitteratur i form av bøker, fag- og forskningsartikler og fagrapporter. Slik litteratur fremskaffes ved for eksempel å lese i fag- og pensumbøker, utføre artikkelsøk i aktuelle søkemotorer, bruke kildelister fra bøker eller andre aktuelle rapporter. Innhenting av data er basert på en litteraturstudie, som betyr at data innhentes fra eksisterende data (Dalland, 2017).

Målet med denne bacheloroppgaven er å belyse og skape en forståelse for hvordan vold i nære relasjoner kan påvirke barns utvikling. Å skape forståelse i form av *kvalitative metoder* tilhører ifølge Aadland (2015) hermeneutikken, og krever at man undersøker hva som ligger bak *kvantitative studier*, eller tall og statistikker. I et helse- og sosialfaglig perspektiv vil en kvantitativ metode derfor gi begrenset forståelse, fordi det ikke sannsynliggjør årsaker (Ibid.).

3.2 Litteratursøk

For å finne aktuell litteratur som besvarer problemstillingen er det brukt noe databasesøk som er aktuelle innenfor tema "*vold i nære relasjoner*". Det er gjennomført søk i Oria (skolens database) for å finne aktuelle bøker, med søkeord som *traumer*, *utviklingspsykologi*, *vold mot barn*, *resiliens*, *vold i nære relasjoner*. Det er også rådført med veileder for å finne riktig og aktuell litteratur.

For effektiv bruk av søkemotorer, er det gjennomført litteratursøk sammen med bibliotekar for å få innspill til aktuelle søkemotorer og søkeord. Dette resulterte i å bruke databaser som Medline og Swemed+. For å utnytte databasene best mulig, ble Swemed+ først brukt ved å søke med norske søkeord, som gir relevante engelske søkeord og synonymer til de norske søkeordene. Her ble søkeord som *child abuse*, *child maltreatment*, *domestic violence*, *violence*, *qonsequences of child maltreatment* benyttet i søkemotoren Medline. Databasen tillater også at en kan slå sammen flere søkeord og begreper, for å avgrense antall treff og konkretisere dem. Søkeordet *Child abuse* ga totalt 21 998 treff, *domestic violence* 6347 treff. Når disse søkeordene ble slått sammen ble antall treff redusert til 793. Det er enkelte aktuelle søkemotorer gjennom skolen som ikke har vært tilgjengelig i denne perioden, som kan ha ført til at jeg har gått glipp av noen relevante treff.

Det mest aktuelle litteratursøket for oppgaven var å kontakte Stinesofiestiftelsen.no per telefon for å avdekke deres tilgang til aktuell litteratur. De ble kontaktet med bakgrunn i en artikkel som hadde en relevant vinkling til oppgavens problemstilling. Samtalen førte til tips om aktuell litteratur og forskning på deres nettside. Det er også foretatt søk på Bufdir sine nettsider for å kunne finne aktuell statistikk og informasjon om vold i nære relasjoner, i tillegg til vanlige søk på Google og google scholar hvor det er brukt søkeord som *UN Convention on the rights of the child*, *barnekonvensjonen*, *CRC*, *CRPD*. Utover dette utgjør fag- og pensumlitteratur fra bøker en hovedvekt i denne oppgaven.

3.3 Forforståelse

Aadland beskriver forforståelse som "*en forståelse som går forut for erfaring; en bevisst eller ubevisst forventning om hvordan noe kommer til å bli*" (Aadland, 2015:308). Når en står overfor et bestemt tema, uavhengig om det er fra en tekst, samtale med andre, lytte til andre, observerer eller tar del i en handling - har vi alltid med oss en forforståelse. Det er disse forutsetningene vi tar med oss inn i situasjonen som avgjør om vi finner mening i handlingen eller i budskapet (Aadland, 2015). Forforståelsen vil ikke være stillestående. *Den hermeneutiske sirkel* forklarer hvordan kunnskap gradvis vil endre vår forforståelse, og at det som var utgangspunkt i går, ikke er mitt utgangspunkt i dag (Ibid.); "*jeg er aldri helt den samme fra én dag til den neste, fra ett år til det følgende, eller fra én situasjon til den neste*" (Aadland, 2015:190). Kari Martinsen (1990) hevder at man innen helse- og omsorgsyrker "*ikke kan handle omsorgsfullt dersom en ikke har en forforståelse for den*

andres situasjon" (Aadland, 2015:205). Tanken og ideen for å skrive en bachelor som omhandler utviklingspsykologi fikk jeg tidlig i studiet, og ble mer aktuelt etter at jeg deltok i utvekslingsprosjektet i Tanzania, hvor menneskerettigheter står i fokus. Jeg har forsøkt etter beste evne å ha en nøytral og åpen holdning rundt tema for bacheloroppgaven, og brukt egen erfaring som et verktøy for å kunne se problemstillingen fra ulike perspektiv. Kuhn (1996) forklarer at til tross for at vi prøver å forholde oss nøytral er vi likevel preget av en viss forforståelse. Det vi hevder er fakta, vil derfor kun være vår egen versjon av sannheten (Aadland, 2015). Vi vil alltid ta med noen fordommer i vår undersøkelse, og selv om en prøver å møte undersøkelsen så nøytralt som mulig, kan en ikke unngå å ha tanker om det (Dalland, 2017).

Min forforståelse vil først og fremst vil komme fra egne oppfatninger og de holdninger og kunnskap de har gitt meg. Holdningene er dannet på bakgrunn av mine personlige erfaringer, samt min sosiale og kulturelle bakgrunn (Brodtkorp og Rugkåsa, 2009). I mitt tilfelle vil personlige erfaringer være egen arbeidserfaring, hvor jeg har jobbet med enslige mindreårige flyktninger, jobbet barnevernsinstitusjon, og også erfaring i forbindelse med utveksling i Tanzania. Dette er eksempler på praktisk erfaring som har bidratt til forforståelsen jeg har tatt med meg inn for å skrive om problemstillingen *"hvordan kan barns utvikling påvirkes som følge av vold i barnets nære relasjoner?"*. I tillegg er forelesninger, samtaler med forelesere og lesing av aktuell litteratur i forbindelse med øvrig oppgaveskriving en del av min forforståelse. Av oppgave og pensum hadde vi det første året mappekrevet utviklingspsykologi, og fulgte fagboken til Vigdis Bunkholt med samme tittel. I boken ble jeg kjent med flere utviklingspsykologiske teorier og teoretikere, deriblant Uri Bronfenbrenner (1917 – 2005) og Erik Erikson (1902 – 1994). Begge er sentrale teoretikere innen barns utvikling og hvordan det påvirkes, teori som har vært sentral for min forforståelse og interesse for feltet.

3.4 Kildekritikk

Anvendt litteratur i denne bacheloroppgaven er i hovedsak pensum- og fagbøker, samt fag- og forskningsrapporter fra både norske og internasjonale kilder. Utover dette er det brukt noe statistikk for å belyse problemstillingen med tall. I tillegg er det også referert til lovgivning. Oppgaven er, så langt det har vært mulig blitt besvart ved bruk av primærkilder. For å finne primærkilde er det enkelte ganger funnet teorier i en bok eller

fagrapport, for så å oppsøke primærkilden og bruke denne litteraturen. Bakgrunnen for å gjøre dette er for å redusere sannsynligheten for at anvendt litteratur kan ha endret perspektiv eller være feiltolket av sekundærkilden (Dalland, 2017).

3.4.1 Reliabilitet og validitet

Godt kildekritisk arbeid innebærer å fastslå om de opplysninger kilden kommer med er sanne. I tillegg må det også kunne redegjøres for benyttede kriterier under litteratursøk. For å gjøre dette vil det være relevant å si noe om den anvendte teoriens *reliabilitet og validitet*, som henholdsvis kan forstås som *pålitelighet og relevans/gyldighet* (Dalland, 2017).

Vurdering av pålitelige kilder er vanskelig, særlig innen et fagfelt med lang historikk og store endringer over tid. Innen utviklingspsykologiens fagfelt er det likevel flere eldre og anerkjente teoretikere som nyere forståelser baseres på, og som kan virke å være et "opphav" å følge når en forsker innen utviklingspsykologien. Dalland (2017) sier at det å være kildekritisk krever at en har satt seg inn i, og kan den teorien som skal gjengis. I denne oppgaven er det forsøkt å være kritisk til hvilke teorier som er anvendt, og at teoriene diskuterer utviklingspsykologien i et historisk perspektiv, samt belyser hvordan forståelsen for fagfeltet over tid har utviklet seg. Deler av anvendt teori er hentet fra pensumbøker til vernepleiestudiet, og må således kunne tolkes som dagsaktuelle, til tross for at kilden kan være eldre enn 10 år. Videre er det brukt fagrapporter av nyere dato hvor primærkilden er anvendt i så stor grad som mulig. Ved å oppsøke primærkilder har forståelsen for utdragene brukt i sekundærkilden potensielt også blitt større. Av særlig betydning for denne oppgaven har rapporten "Vold og overgrep mot barn i et livsløpsperspektiv" fra Stine Sofies Stiftelse vært, da rapporten viser til flere nasjonale og internasjonale kilder av nyere dato.

For oppgavens relevans og gyldighet er det viktig at anvendt teori baseres på nyere forståelse. For å kvalitetssikre anvendte fag- og pensumbøkers validitet har faglitteratur blitt sammenlignet mot nyere forskningsartikler eller rapporter der det er mulig. Et fokus har også vært å bruke siste utgave av fag- og pensumbøker, der det har vært tilgjengelig. Et viktig punkt for å vurdere litteraturens relevans er om kilden belyser den aktuelle problemstillingen (Dalland, 2017). For å finne riktig litteratur og innhold til denne oppgaven er det vurdert nøye hva som bør være med og ikke. Mye god litteratur har måttet

vike for det en kanskje oppfattes som mindre spennende, men likevel kan ha en større relevans for oppgavens problemstilling. Det er mye aktuell litteratur innen utviklingspsykologi. Basert på oppgavens størrelse er det gjort et utvalg av teori som er vurdert for å besvare problemstillingen best mulig. I prosessen ved å velge den aktuelle litteraturen er det ikke usannsynlig at annen relevant og viktig teori kan ha blitt oversett eller glemt. Mye av teorien er omfattende og er ofte skrevet på andre språk enn norsk, noe som kan føre til at litteraturen feiltolkes, overses eller ikke blir ansett som relevant. Dette anses som en mulig feilkilde i oppgaven. Andre feilkilder kan være at det ikke er benyttet nok søkeord i søkemotorer, eller relevante nok ord.

4.0 Teori

I dette kapitlet vil det presenteres teoretiske perspektiver som senere vil bidra til å kunne oppgavens diskusjonskapittel. Anvendt teori er brukt for å belyse problemstillingen

"hvordan kan barns utvikling påvirkes som følge av vold i barnets nære relasjoner?".

Teorien vil redegjøre ulike aspekter ved barns utvikling. For å skape en helhetlig forståelse for temaet vil det også være relevant å se noe på biologien, hvordan hjernen er bygd opp, og hvordan den utvikles og bidrar til utvikling. I utviklingsteori står også tilknytning og dens betydning sentralt. Oppgaven redegjør kort for dette før det presenteres teori innen traume, anerkjennelse og krenkelse, og til slutt resiliens. Sammen utgjør dette deler av grunnlaget for diskusjonskapitlet som følger etter dette teorikapittel.

4.1 Barns utvikling

"Utviklingspsykologi dreier seg om forandringer som bringer barnet "framover", som gjør det "større" i psykologisk forstand" (Gulbrandsen, 2017:15). Begrepet tar for seg hvordan barn og unge forandrer seg på gjennom oppveksten (Gulbrandsen, 2017).

Bunkholdt (2000) viser til Smith og Cowie (1991) når hun beskriver hvilke betingelser som må være til stede for at det kan defineres som utviklingsforandringer. *"De må skje i en bestemt rekkefølge. Hver forandring må bygge på det som har gått forut, slik at en ser en akkumulering eller organisering av deler av utviklingen. De må være stabile, det vil si at forandringene må ikke forsvinne igjen etter kort tid"* (Fischer og Lazerson 1984, i Bunkholdt 2003:19).

Sameroff og Chandler beskriver barnets utvikling slik:

«I ethvert øyeblikk, (enhver) måned eller år endrer både barnet og omgivelsenes karakteristika seg på sentrale måter. Disse forskjellene er gjensidige avhengige, og forandringene er en funksjon av partenes gjensidige innflytelse på hverandre. Barnet endrer sine omgivelser, og blir i neste omgang selv forandret av den nye verden det har skapt.» (Sameroff og Chandler, 1975:234, i Gulbrandsen 2017:19).

4.1.1 De fire utviklingsstadiene

For å forstå kognitiv utvikling, må vi forstå den generelle biologien for et barns utvikling. Selv om utviklingen har en relevans helt fra fosterstadiet, tas det i denne oppgaven utgangspunkt fra spedbarnstiden. Bunkholdt (2000) skriver om de fire utviklingsstadiene; *motorisk, intellektuell, sosial og følelsesmessig utvikling*.

Den motoriske utviklingen sier noe om kroppens fysiske funksjoner, bevegelser ved hjelp av tverrstripet muskulatur. Hos nyfødte barn er dette primært en refleksaktivitet.

Refleksaktivitet defineres som en automatisk, medfødt reaksjon som styres av den delen av nervesystemet som kalles for hjernestammen, og er svar på en spesifikk påvirkning (Bunkholdt, 2000:80). Sansene, som syn, lukt, smak, hørsel og berøring er en viktig del av refleksaktiviteten, da det er de som vil stimulere til refleks. *De motoriske ferdighetene* utvikles ikke i likt tempo, det vil si at et spedbarn vil kunne gripe med armen før det kan gå. Det samme gjelder utvikling av sanser. Den motoriske utviklingen er avhengig av å stimuleres, noe barnet gjør ved å bli eksponert for nye inntrykk (Bunkholdt, 2000).

Den intellektuelle, eller kognitive utviklingen går spesifikt på hvordan hjernen utvikler seg. Dette påvirker individets evne til å vurdere, lære, tenke eller å løse problemstillinger av forskjellig grad. Den intellektuelle utviklingen omfatter utvikling av språk, moral og intelligens. De kognitive ferdighetene varierer fra individ til individ, og det enkelte barns kognitive utvikling er også delvis betinget i arv og miljø. Barnet adopterer for eksempel foreldres måter å tenke og oppfatte verden på – herunder deres syn på rett og galt, farlig og ufarlig osv. Under den kognitive utviklingen er også holdning og holdningsdannelse sentralt. Bunkholdt (2000) trekker spesielt frem Uri Bronfenbrenner (1917 – 2005) og Erik H. Erikson (1902 – 1994) som pionerer innen forståelse av kognitiv utvikling. De sto for ulike tilnærminger i sin forståelse, men begge var av den oppfatning at sosiale faktorer spiller en rolle i den kognitive utviklingen.

Den sosiale utviklingen kan ses i sammenheng med sosialiseringprosesser. "Dette handler om hvordan barn gradvis blir styrt av og tar opp i seg regler og normer, blir påvirket av sosiale og kulturelle forhold som omgir barnet, og gjennom det blir del av et sosialt fellesskap" (Bunkholdt 2000:29). Arv og miljø, sosiale- og samfunnsmessige rammer vil være med å forme den sosiale utviklingen (Bunkholdt, 2000).

Følelser, eller emosjoner er sammensatte fenomener og består av en fysiologisk komponent, en uttrykkskomponent og en subjektiv eller opplevelseskomponent (Bunkholdt, 2000). Utviklingen av emosjoner handler om hvordan forskjellige typer følelser som sinne, glede, frykt, sjalusi og så videre, utvikler seg i takt med annen utvikling og hvordan disse kommer til uttrykk (Bunkholdt, 2000:225).

4.1.2 Understimulering av sosial utvikling

Felles for de fire utviklingsstadiene er at de alle er avhengig av eksponering og stimulering. I starten av et barns liv er dette som regel en av foreldrenes viktigste oppgaver i samspill med barnet. Etter hvert som barnet blir eldre vil det bli mer avhengig av å eksponeres og stimuleres fra andre sosiale situasjoner. Eksempelvis barnehage, samspill med andre enn foreldre eller nære relasjoner. Understimulering kan føre til at enkelte barn får problemer med å tolke regler og normer, de kan bli usikre på seg selv og sitt selvbilde, eller unngå nye relasjoner og situasjoner ettersom barnet autonomt og ubevisst reserverer seg for å unngå nye skuffelser (Bunkholdt, 2000).

4.2 Hjernes oppbygging

Hjernens utvikling er helt sentral i barnets utvikling. For å kunne gi størst mulig forståelse for videre teori og drøfting har jeg valgt å inkludere teori som beskriver hjernens oppbygging.

Hjernen kan ses på som tre deler, eller at vi har tre hjerner i en; *hjernebarken* (prefrontal cortex), *det limbiske system* og *den forlengede marg* (lillehjernen). Sammen med ryggmargen utgjør hjernen det totale sentralnervesystemet, hvor ryggmargens oppgave er å sende signaler til kroppens muskulatur, og er avgjørende for vår bevegelsesevne. De såkalte tre hjernestrukturene fungerer om hverandre, og den ene bidrar til at den andre fungerer optimalt. Avhengig av hva som skal prosesseres i hjernen, vil plassen den startes variere. Dette omtales av Helgesen (2017) som top-down, eller bottom-up-prosesser. Autonome tankeprosesser bruker lite mentale ressurser for å bearbeides, mens bevisste og kontrollerte tanker krever en høyere mental involvering for å prosessere et budskap. For en

effektiv funksjon i hverdagen, kreves det at fordelingen av slike tankeprosesser er godt balansert (Helgesen, 2017).

Hjernebarken styrer bevisste kognitive funksjoner som resonnering og problemløsning, og viktige kontrollfunksjoner som planlegging, konsekvensvurdering og impuls kontroll (Helgesen, 2017:36). Hjernebarken deles videre inn i høyre og venstre hemisfære, hvor venstre del bidrar til språk og logisk tenkning, og den høyre delen bidrar til de kreative evnene og det å skape en helhetsoppfatning. Hjernebarkens kontrollfunksjoner har en sentral betydning for en moden mental fungering (Helgesen, 2017).

Det limbiske system, som finner plass like under hjernebarken, består av flere mindre strukturer som *thalamus*, *hypothalamus*, *amygdala* og *hippocampus*. Sammen omtales disse ofte som følelseshjernen ettersom våre emosjoner har sitt senter i denne delen av hjernen. *Amygdala* har en viktig rolle når vi opplever sterke emosjoner som frykt eller sinne, mens emosjonelle minner lagres i *hippocampus*, derfor står disse to sterkt til hverandre når under sterke stressituasjoner (Helgesen, 2017:37). *Hypothalamus* er involvert når det kommer til frigjøring av viktige hormoner, emosjonelle reaksjoner, temperaturkontroll, sultfølelse, seksuell funksjon eller væskebalanse. Den er knyttet til sanseopplevelser, og sender disse videre til den riktige plassen i hjernebarken for videre prosessering (Helgesen, 2017).

Den forlengede marg, eller lillehjernen styrer det autonome nervesystem. Mange kjenner til denne delen av hjerne som reptilhjernen, og den styrer det som kalles for glatt, ikke-viljestyrt muskulatur. Denne muskulaturen driver vitale organer som lunge og hjerte, og bidrar i å opprettholde funksjoner som holder oss i live. Det autonome system inneholder to systemer, det parasympatiske som sørger for at kroppen vedlikeholdes under normal aktivitet og hvile, og det sympatiske system som aktiveres når kroppen mottar stressignaler. Det sympatiske system setter kroppen i alarmberedskap og gjør at hormoner frigjøres for å øke våre evner til å håndtere den krevende situasjonen vi er utsatt for (Helgesen, 2017).

4.3 Tilknytning

Tilknytningsteori står sentralt i å forstå hvordan tidlig relasjon mellom barn og omsorgsperson oppstår, og hvilken betydning den vil fortsette å ha for barnet senere i livet (Smith, 2017). Viktig for moderne tilknytningsteori står John Bowlbys forståelser. Hans oppdagelser fra 1960-tallet har vært av stor betydning i forståelsens fremskritt om barns utvikling av relasjoner (Smith, 2017). Nyere fagforståelser skrives som regel med utgangspunkt i Bowlbys teorier. Begrepet tilknytning inneholder både et *atferdssystem* og et *opplevelsesaspekt*. Førstnevnte deles inn i forskjellige tilknytningsatferder, mens opplevelsesaspektet sier noe om hvordan barnet opplever andre mennesker.

Tilknytningsteori er ingen endelig fasit, men kan fungere som en forståelsesmodell, prediksjonsmodell og en bistandsmodell. Sammen bidrar disse til å bedre forstå hvordan barnets forhold til sine primære omsorgspersoner vil påvirke deres forhold til andre. Den kan predikere utviklingskonsekvenser ut fra ulike tilknytningsstiler og bistandsmodellen kan fortelle noe om hvordan en kan tilrettelegge for utvikling av en trygg tilknytning (Kvello, 2015).

Allerede fra barn er to måneder gamle begynner de å vise selektiv oppmerksomhet overfor kjente personer, det sies dette handler om gjenkjenning og preferanser. Fra barn er fire-seks måneder etablerer barnet fremmedfrykt, hvilket betyr at barnet kan begynne å gråte eller vise skepsis overfor ukjente mennesker. Videre vil normalt sett barn fra seks-syv måneders alder reagere når en omsorgsperson forlater det (Kvello, 2015).

Smith (2017:141) skriver at "*en tilknytningsperson kan formidle trygghet når et barn står overfor dagligdagse utfordringer, fungerer som en trygg havn når det er utsatt for stress eller trusler og gi støtte for selvregulering når barnet befinner seg i vanskelige situasjoner*".

Barn med opplevde trygge tilknytningsforhold til omsorgspersoner opplever en sterkere psykologisk støtte, ettersom omsorgspersonene vil fungere som en såkalt "trygg havn". Tilknytningsteoretiske antakelser er derfor at barn som vokser opp med en slik trygg havn vil ha bedre forutsetninger for god psykisk helse, og at de har økt sannsynlighet for å få gode og stabile vennskap- og kjærestereelasjoner enn et barn som har vokst opp i en "utrygg havn". Historisk sett har et overblikk over gjennomførte studier og forskning gjennom tidene ført til at det er sannsynliggjort at tilknytning kan knyttes tett opp til

evolusjonsbiologien, og negativ tilknytning i løpet av de første leveårene kan være en forløper for unngåelse og atypisk tilknytning i senere alder (Smith, 2017).

4.4 Traumer

Ifølge store medisinske leksikon (sml) defineres traume som en "fellesbetegnelse på alle slags kroppslige og mentale skade og belastninger som skyldes påvirkning utenfra" (sml, 2020). Helgesen (2017) skiller på medisinsk traume og psykiske traumer. Ordet traume betyr sår, og dermed kan en se på traumer som enten fysiske eller mentale sår. I denne oppgaven vil traume-begrepet brukes som forklaring på et mentalt sår.

Et traume oppstår som følge av en stressfaktor, også kalt *stressor*. Stressfaktor defineres som en påvirkning som skaper uro, engstelse eller annet tydelig ubehag (Helgesen, 2017:210). Individets reaksjon på en stressor inneholder flere komponenter; kognitiv, fysiologisk, emosjonell og en atferdsmessig komponent. Kognitivt fortolkes en *stressor* som en trussel, emosjonelt skaper den en følelse av bekymring, fysiologisk gir den høyere puls mens den atferdsmessig gjør at vi arbeider mindre kontrollert. En stressor blir til når et individ står overfor en situasjon som krever mer av oss enn det den enkelte oppfatter den har ressurser til. Dermed er en *stressor* individuell, og avhenger av hvilke mentale verktøy den enkelte har for å håndtere en spesifikk situasjon (Helgesen, 2017).

Det finnes ulike *stressorer*, og av ulik intensitet. Enkelte kan skape et lite forbigående ubehag, som påvirker et individ over kort tid, mens andre stressorer kan være av en mer alvorlig og kronisk karakter. De mer alvorlige stressorene kan ha en lengre varighet, føles mer intense og være mindre kontrollerbare for den enkelte. Enkelte stressorer kan oppleves så intense og dramatiske at de preger den rammede i lang tid, noen ganger resten av livet (Helgesen, 2017). Et traume, som kategoriseres sammen med sorg og kriser, vil omtales som en alvorlig stresspåvirkning, og er ofte en faktor til både somatiske og psykiske skadevirkning. Traumer kan gi skadevirkninger i form av redusert livskvalitet og varige helseproblemer, og den gir en høy risiko for langvarige negative effekter. Likevel må ikke et traume gi en negativ langvarig effekt, og i enkelte tilfeller kan den enkelte komme styrket ut av situasjonen (Helgesen, 2017).

Dyregrov (2010) skiller mellom to hovedtyper av psykisk traume, type 1 og type 2. Type 1-traume beskrives som en enkeltstående hendelse av belastende karakter som gir et traume, og eksemplifiserer dette med en hendelse som Utøya-massakren. Type 2-traumer beskrives som påvirkning som sporadisk, men jevnlig vender tilbake, eksempelvis mishandling i familie, seksuelle overgrep, mishandling ol. Type-2 forbindes ofte med høyere risiko for en langsiktig psykisk og somatisk påkjenning (Helgesen, 2017). I nyere tider har traumbegrepet også blitt inkludert som forklaring av konsekvenser for barn som opplever omsorgssvikt. Dette er som regel type-2 traumer, og trenger ikke være preget av vold eller overgrep, men kan også komme av at foreldre setter sine egne behov fremfor barnas (Helgesen, 2017).

4.5 Anerkjennelse og krenkelse

Axel Honneth (f. 1949), kjent for blant annet sine teorier om anerkjennelse og dens betydning for individets utvikling. I følge Honneth (2008) er anerkjennelse et grunnleggende behov hos alle mennesker og noe vi dermed må strebe etter. Sentralt er motivet om "å bli seg selv gjennom andre". Honneth (2008) skiller mellom tre dimensjoner eller former for anerkjennelse; *kjærlighet*, *rettighet* og *solidaritet*, som hver tilhører sin egen sfære; *den private*-, *rettighet*- og *den sosiale verdsettings-sfæren*.

Anerkjennelse som kjærlighet hører hjemme i den private sfæren, og skjer i omsorgsrelaterte, nære relasjoner. Den er viktig for oppbygging av tillit overfor andre, så vel som utvikling av selvtillit og selvverd. *Anerkjennelsen av rettigheter* dreier seg om den enkeltes demokratiske rettighet og menneskerettighet og tar plass i rettighets-sfæren. Den er med på å utvikle den enkeltes moralske ansvar og selvrespekt. *Den solidariske anerkjennelse*, som finner sted i sfæren for sosial verdsetting tar for seg anerkjennelsen mennesket får fra samfunnet, gjennom å bruke sin kunnskap og sine ferdigheter for å yte til fellesskapet. Denne type anerkjennelse fører til selvverdsettelse (Honneth, 2008). Felles for de ulike sfærene er at de alle bidrar til å bygge opp det Honneth (2008) omtaler som selvet. Opplevelsen av anerkjennelse beskrives som grunnleggende og som en forutsetning for å være et fungerende menneske. Behovet for anerkjennelse gjør seg gjeldende på både individ- og gruppenivå (Honneth, 2008).

Som en motpart til anerkjennelse skriver Honneth (2008) om krenkelse, som kan få negative konsekvenser når det kommer til utvikling av selvet. Utvikling av identitet og selvtillit omtales som selve grunnlaget i utviklingen av selvet. Krenkelse i den private sfære kan påvirke denne utviklingen negativt. Det finnes flere måter å bli krenket på i den private sfæren, men alvorlig omsorgssvikt, fysisk og psykisk vold vil være av de verste. Ved å bli krenket i rettighetssfæren, kan dette skade utviklingen av selvrespekt og respekt for andre gjennom utelukkelse fra de rettigheter og plikter som gjelder andre deltakere i samfunnet. I sfæren for sosial verdsetting, vil krenkelse handle om en degradering av selvet og sosial status. Dette kan føre til negative konsekvenser når det kommer til egenutvikling og det å realisere sitt potensiale. Krenkelse kan også føre til en kamp om anerkjennelse, ettersom anerkjennelse er et grunnleggende behov for vår eksistens. Det er likevel ikke gitt at en kamp om anerkjennelse faktisk fører til anerkjennelse, selv om målet med kampen alltid vil være å gjenopprette relasjoner hvor anerkjennelsen står sentralt (Ibid.).

4.6 Resiliens

Resiliens stammer fra det engelske ordet "resilience". Ordet har synonymer som motstandskraft, utholdenhet, robusthet mfl. I denne Oppgaven brukes begrepet i en psykologisk sammenheng, og kan forstås som "*god fungering tross erfaringer med alvorlig risiko*" (Borge, 2019:11). Alvorlig risiko kan være både fysiske og psykiske faktorer som psykologisk eller fysisk mishandling, omsorgssvikt, sosial nød etc. I Norge brukes ofte betegnelsen "Løvetannbarn" som et begrep for slike barn (Borge, 2019).

Barn har alle sine individuelle måter å respondere på ulike stressfaktorer eller opplevd risiko på. Når et barn viser en vellykket og effektiv tilpasning tross opplevde truende situasjoner eller kriser, kalles dette *resiliens*. Den er avhengig av både individuelle og sosiale faktorer, og regnes ikke som en ren personlighetsegenskap, fordi den ikke er tilstede gjennom et helt livsløp eller i alle individets situasjoner. Det handler dermed om et komplekst samspill mellom risikofylte omgivelser og mennesket, og kan forekomme som en engangshendelse eller gjentakende og vedvarende prosesser (Borge, 2019).

Resiliens forklares og skilles gjennom de tre begrepene *gjenopprette*, *oppretholde* og *forbedre*. Å *gjenopprette* forbindes ofte ved et engangstilfelle, hvor et menneske finner

tilbake til seg selv etter en alvorlig akutt risikosituasjon. De to andre, *oppretholde og forbedre* ses som regel i sammenheng med opplevde situasjoner som ofte kan vare over lengre tid, ofte over flere år. Med å opprettholde menes at et individ opprettholder en god psykisk funksjon til tross for en opplevd kronisk risiko. I enkelte tilfeller kan barn også komme styrket ut av både korte og langvarige risikoeksponerte situasjoner og hendelser. Det kan være forskjellige årsaker til at barnet kommer styrket ut risikosituasjoner. Kort fortalt kan det beskrives som at en positiv faktor bidrar til at barnet bygger en motstandsdyktighet som følge av stressende situasjoner, noe som diskuteres nærmere senere i oppgaven. Selvbildet og utvikling av selvbildet står sentralt for god fungering i resiliens teorien. Som et begrep inneholder et godt selvbilde en sterk og trygg selvfølelse og selvtillit, og utvikles på lik linje som resiliens, ikke alene, men sammen med andre og andres responser (Borge, 2019).

Borge (2019) viser til eksempel om to gutter, kalt Petter og Jonas som vokste opp i samme fattige nabolag, preget av vold og rus. Ingen av de hadde noe med fedrene sine å gjøre, ettersom foreldrene var skilt, og de eldre søsknene hadde en kriminelle bakgrunner. I voksen alder ble de nå to mennene fulgt opp igjen. Petter hadde etablert seg i et trygt og bedre nabolag i byen, fått to barn som han arbeidet hardt for å kunne gi bedre levekår enn han selv hadde vokst opp med. Han tok en utdanning og arbeidet innen økonomi. Jonas, med akkurat samme utgangspunkt greide aldri å gjennomføre skolen. Han har to barn som han sjelden ser, og har aldri vært gift med noen av de to mødrene til barna. I tillegg har han vært inn og ut av fengsel (Borge, 2019).

Forskning tyder på at arv og genetik kan ha en påvirkning for utviklingen av resiliens. Eksempelvis kan temperament (hos barn forstås dette som personlighet) være miljø- og genetisk betinget. Mens Petter hadde et rolig temperament og ble oppfattet som rolig og samlet av de han samhandlet med, var Jonas mer temperamentsfull og mindre behersket, og ble oppfattet på en mer negativ måte. "Det heter at resiliens bygger på at man ikke unngår påkjenninger" (Borge, 2019:55). Der den ene hadde genetisk anlegg for å håndtere en situasjon på en behersket og reflektert måte, hadde den andre ikke det, og mestret av den grunn muligens ikke de samme situasjonene på lik måte og valgte derfor å unngå dem. Å unngå situasjoner kan bidra til å bygge en antisosial atferd, som kan forstås som "oppførsel som bryter med viktige normer og regler" (Borge 2002a; Eivers, Brendgen, Vitaro & Borge, 2012; Natvig, 2007, sitert i Borge, 2019:140)).

5.0 Drøfting

I dette kapitlet vil problemstillingen drøftes ved å diskutere anvendt teori, sett opp mot hverandre og annen litteratur.

Den valgte teorien i teorikapitlet er brukt fordi den har en relevans til problemstillingen "*hvordan kan barns utvikling påvirkes som følge av vold i barnets nære relasjoner?*". Ser en anvendt teori i lys av nevnte problemstilling er det særlig tre områder ved problemstillingen jeg mener bør drøftes; 1) *Hvordan kan det skade barnets utvikling at en omsorgsperson utsetter barnet for vold?* 2) *Hvorfor kan det gå bra med noen som utsettes for voldstraumer, mens det ikke gjør det for andre?* 3) *Hvordan kan barnet likevel utvikle et sunt selvbilde?* Videre i dette kapitlet vil oppgaven derfor gå nærmere inn på disse tre spørsmålene. I et teoretisk perspektiv er spørsmål 2 og 3 nært knyttet, og vil derfor bli besvart som et for å kunne gi en mer helhetlig forståelse.

5.1 *Hvordan kan det skade barnets utvikling at en omsorgsperson utsetter barnet for vold?*

Begrepet *traume* har blitt forklart som et mentalt sår (Helgesen, 2017), og det er som regel slike mentale sår som kan gi både kortvarige og langvarige skader for barns utvikling. Gjærum (2002) viser til forskningsstudier av Glaser (2000) som viste at vedvarende stress på hjernen som følge av fysisk, emosjonell og seksuell vold kan gi varige endringer i barnets mentale utvikling. Selv om ytterligere forskning må til, mente Glaser (2000) at resultatene var så overbevisende at de ikke kan overses (Gjærum, 2002). Norman (2012) poengterer det samme fra sin artikkel "Consequences of child nonsexual maltreatment". Norman skriver at barn som er offer for ikke-seksuell mishandling, eksempelvis fysisk vold eller avstraffelse kan få konsekvenser som at hjernens nevrobiologiske utvikling vil kunne forandres fysisk. Dette kan gi en negativ effekt for både fysisk og kognitiv utvikling, samt den emosjonelle eller sosiale utviklingen, som videre kan føre til psykiske lidelser, lærevansker, atferdsproblemer eller generelle problemer som påvirker individets daglige liv (Norman, 2012).

For mange som opplever å få psykiske lidelser som voksen, sannsynliggjør forskningen at det kan spores tilbake til en nevrobiologisk endring i hjernen som trolig kan ha oppstått som barn. Traumer i tidlig levealder kan gi latente symptomer som først vil komme til syne i voksen alder (Norman, 2012). En kan likevel ikke se isolert på konsekvenser av vold som årsak til psykiske lidelser. For selv om vold alene kan gi konsekvenser, vil graden av konsekvens også være kontekstavhengig. Indre og ytre miljø, som tilgjengelig hjelp, livsstil ol. kan være en slik kontekstuell faktor som kan påvirke i enten negativ eller positiv retning, noe som drøftes senere i oppgaven. Andre påvirkende faktorer vil også være graden av vold, hvor hyppig og lenge barnet har vært eksponert for vold (Norman, 2012).

Hjernens tre deler vil påvirkes ulikt. *Hypothalamus*, en del av følelseshjernen vil under vedvarende stressituasjoner svare med en akutt økt produksjon av kortisol som for et nervesystem i utvikling vil kunne være toksisk. Konsekvenser av dette kan være at hjernen danner en psykologisk habituering som ved senere "farer" vil kunne gi en utilstrekkelig reaksjon på situasjoner som i utgangspunktet skal igangsette kroppens alarmsystem. Det sympatiske nervesystemet kan også bli påvirket i den grad den etablerer en tilstand av økt årvåkenhet som kan føre til aggresjon og irritabilitet, angst og en generell lav stresstoleranse og impuls kontroll (Gjærum, 2002).

Det parasympatiske system, delen av hjernen som tar hånd om våre autonome prosesserer, kan også skades av vedvarende stress og alvorlige traumer. En av konsekvensene har vist å være en økning i hjernens endorfiner, som har en dempende effekt og kan gi dissosiative fenomener. Dette kan innebære svikt i hukommelse, endret persepsjon eller redusert bevissthet (Gjærum, 2002). Kvello (2015) beskriver dissosiasjon som det motsatte av å knytte sammen. *"Dissosiasjon som fenomen kan graderes langs et kontinuum fra dagdrømming til en vedvarende oppsplitting av personens opplevelse av bevissthet, identitet og hukommelse"* (Kvello, 2015:173). Rent klinisk relateres dissosiative lidelser til en meget alvorlig psykisk diagnose, og ses ikke i sammenheng med det enkelte vil kalle litt mental fraværenhet (ibid.).

Bunkholdt (2000) viser til Erikson (1902-1994) som hevder at mennesket gjennom hele sin livsfase møter utfordringer som gjør at vi kan vokse og utvikle oss. Erikson mener også at det er visse faser vi er helt avhengig av for å få en riktig utvikling. Erikson sammenlignet

dette med *epigenesen*, som er barnets utvikling i fosterlivet. Fosteret er avhengig av at det utvikler spesifikke egenskaper til spesifikke tider og faser, hvis ikke vil ikke fosteret utvikles riktig. Eksempelvis sier Erikson at fase 1, som varer fra fødsel til ca. 1 – 1 ½ år at fasetypiske behov er å få dekket sine fysiologiske behov, samtidig som samspill med stabile voksne er sentralt. Fase 2 går fra ca. 1 ½ år til 3 år. Her er fasetypiske behov at barnet tar små skritt bort fra sitt nærmeste miljø, og selvstendighet og grensesetting er nødvendig for barnets riktige utvikling. I alt beskriver Erikson åtte faser, hvorav fem av de skjer før barnet er 18 år. Erikson mener med det at dersom barnet opplever vesentlige mangler i et av stadiene, vil dette kunne hemme barnets normale utviklinger (Ibid.).

I nyere traumeteori er *toleransevinduet* en aktuell modell. Modellen kan beskrives som en måte å forklare det enkelte individs "rammer" for når det kognitivt fungerer best mulig. Modellen er tredelt, hvor en på toppen har *hyperaktivering*, i midten finner man *toleransevinduet*, og på bunnen er det som omtales som *hypoaktivering*. Når det enkelte menneske er i sitt toleransevindu, er det også mest oppmerksomt, og dermed mest kognitivt og emosjonelt tilstede. Det er også i dette vinduet individet har best forutsetning for å lære. I en *hyperaktiverings-tilstand* opplever individet en indre kamp og uro med seg selv. Det kan føre en «fight/flight-modus» som kan kjennetegnes av impulsive handlinger, angst, aggresjon, utagering og mye tankekjør. Under *hypoaktivering*, eller «freeze-modus», opplever individet tomhet, handlingslammelse, avstenghet eller lignende. I denne modusen kan også dissosiasjon forekomme (Kvelling, 2015). Hos barn antas toleransevinduet å være smalere enn hos voksne, og for barn som opplever traumer i ung alder utvikles heller ikke toleransevinduet i like stor grad, noe som kan føre til at barnet i både ung og voksen alder kan slite med selvregulering. Dette støttes også av Nordanger og Braarud (2014) som siterer Levine & Kline (2007) "*vold og overgrep i en kontekst av omsorgssvikt fører ofte til et overutviklet og hypersensitivisert alarmsystem, og samtidig et underutviklet og svakt reguleringsystem* (sitert i Nordanger og Braarud,2014:6). Samlet sett omtales slike skader som et utviklingstraume, ettersom skaden skjer før reguleringsystemet til barnet har fått mulighet til å utvikle seg. Utviklingstraume defineres som en prosess hvor hjernen tvinges til å organisere seg på en måte som fører til overlevelse, fremfor det å lære (ibid.).

Vold mot barn blir oftere sett på i et livsløpsperspektiv ettersom forskning har vist at traumer fra barndommen kan gi konsekvenser som voksne. En konsekvens av å oppleve

vold som barn er også at det øker sannsynligheten for reviktimisering, eller at barnet selv blir voldelig mot andre. Stine Sofie-stiftelsen (2018) bruker dette argumentet som den største motivasjonen for å forebygge vold, at en ikke bare kan bedre livet til barn nå, men en reduserer også sannsynligheten for at det kan og vil skje i fremtiden (Stinesofiestiftelsen.no).

Ser en videre på konsekvensene i et livsløpsperspektiv, må en også se hvilken betydning det kan ha for barnets tilknytning til andre, som oftest i nære relasjoner, både i ung og voksen alder. Som nevnt antas det allerede fra tidlig forskning at barn som vokser opp i stabile og trygge omgivelser har bedre forutsetninger for å lykkes i relasjonelle sammenhenger som voksne (Borge, 2019). Hva skjer så med barna som ikke opplever en slik trygg havn i tilknytningsprosesser? "Reaktiv tilknytningsforstyrrelse (RAD, "reactive attachment disorder") er en forstyrrelse som kan inntreffe hos sped- og småbarn som over tid opplever avvik i deres sosiale relasjonsmønstre. Trolig får barn slike forstyrrelser som en direkte konsekvens av blant annet alvorlig omsorgssvikt, eksempelvis vold i nære relasjoner. Symptomer for forstyrrelsen er ofte dårlig samspill, aggresjon mot både seg selv og andre, tristhet og en generell overdreven vaktksomhet. I enkelte tilfeller er det også dokumentert fysisk veksthemming (Kvelling, 2015).

5.2 Hvorfor går det bra med noen barn som opplever vold? Og hvordan kan barnet likevel utvikle et sunt selvbilde?

I kapittel 5.1 er konsekvenser av vold mot barn diskutert, og både eldre og nyere forskning viser sammenhenger mellom opplevd vold, traumer og konsekvenser av ulik grad. Forskning viser likevel at barnet til tross for opplevd vold i nære relasjoner kan komme uskadet ut fra slike situasjoner, og i enkelte tilfeller, styrket. Som tidligere skrevet står et godt selvbilde sentralt i resiliensteori (Borge, 2019). Honneth (2008) poengterer viktigheten av anerkjennelse for en positiv utvikling av selvet, og dermed selvbildet. Fysisk mishandling vil ifølge Honneth (2008) kunne anses som en av de verste krenkelsene i den private sfære, og vil kunne gjøre alvorlig skade på barnets utvikling. For å forstå resiliensprosesser bruker Borge (2019) tre modeller som kan bidra til å forklare hvordan enkelte barn likevel kommer helskinnet ut av krenkende omgivelser; *kompensasjonsmodellen, beskyttelsesmodellen og utfordringsmodellen* (Ibid).

Kompensasjonsmodellen innebærer at barnet finner måter å kompensere for manglende stimuli (Borge, 2019). I Honneths (2008) teori om anerkjennelse, vil eksempelvis et barn som krenkes i den private sfæren, søke den manglende anerkjennelsen fra andre, for å kompensere. Dette kan være gjennom en annen voksen rollemodell som representerer og gir den anerkjennelsen en egentlig har behov for å få fra en omsorgsperson i den private sfære. Eksempelvis kan en lærer i skolen, som da vil være utenfor den private sfære, bidra til å styrke barnets selvtillit gjennom anerkjennelse. Denne selvtilliten kan gi barnet det lille ekstra det trenger for å håndtere stressfaktorer bedre. På den måten vil altså barnet i større grad forholde seg innenfor *toleransevinduet* (Kvillo, 2015) og bidra til en bedre kognitiv fungering.

Beskyttelsesmodellen tar for seg hvordan miljøet kan fungere som en beskyttelsesfaktor. Sosiale rammer, herunder nettverk og deltakelse er viktig for økt selvtillit gjennom sosial kompetanse (Borge, 2019), en parallell til Honneths (2008) sfære for sosial verdsetting. Anerkjennelse i denne sfæren vil øke følelsen av å bli verdsatt for det man kan og vet, og vil kunne føre til økt selvværd (Ibid.). For utvikling av resiliens er trolig ikke anerkjennelse fra jevnaldrende alene nok, men at andre voksne tilknyttet det jevnaldrende nettverk også viser slik anerkjennelse (Borge, 2019). En kan i slike situasjoner også se eksempler på hvordan anerkjennelse fra riktig nettverk kan fremstå som en helt avgjørende faktor for utvikling av resiliens. I ethvert nettverk eller sosiale grupper finnes det egne normer og regler som gruppen følger. Med disse følges ofte også bestemte holdninger og verdier. I eksempelet i kapittel 4.6 om Jonas og Petter, har de begge like forutsetninger, og begge har opplevd vold i hjemmet. Eksempelvis kan det hende at Jonas, som aldri fullførte skolen ikke hadde et nettverk eller et miljø som dro i positiv retning for han, mens for Petter var det motsatt. Honneth (2008) beskriver kamp om anerkjennelseskamp som et forsøk på å bli verdsatt for det man vet og kan bidra med, og vil prestere og yte ut fra disse forutsetningene. Behovet for anerkjennelse fører dermed kanskje til at anerkjennelseskampen også søkes i det miljø hvor en oppnår mest anerkjennelse. Jonas fikk muligens størst anerkjennelse fra et kriminelt miljø, og følte dermed sterkest tilknytning til det miljøet, noe som gjorde at han handlet deretter.

Utfordringsmodellen forklarer hvordan individet klarer å motstå "bølger" av risikoeksponering. Altså at en ytre påkjenning ikke påvirker den indre tilstanden til individet (Borge, 2019). Fremfor å få påkjenninger fra eksempelvis vold fra noen i nære relasjoner, fører voldseksponeringen til at toleransen øker og gjør barnet sterkere til å håndtere slike situasjoner i fremtiden.

En kan ikke se disse som hver sin prosess, men som en parallell og samkjørt prosess hvor hver del bidrar til en utvikling av resiliens. Borge (2019) skriver også at utvikling av resiliens tar tid, og ofte vil effekten av tiltak eller tilrettelegginger fra samfunnet (skoler, barnevern etc.) for å styrke selvtilliten til risikobarn ta tid, og er som oftest ikke målbar over en kort periode (Borge, 2019).

Kompleksiteten rundt konsekvenser for barns utvikling er utvilsomt stor. Mindre kompleks blir den heller ikke når samfunnet i tillegg skaper forventninger og press om at barnet til tross for risikoeksponering og alvorlig stress skal vokse opp og fungere optimalt etter samfunnets normer og regler. Undersøkelser rundt skam og skyldfølelser blant barn og unge som har vært utsatt for vold i nære relasjoner viser at 40,4% sier de var bekymret over hva andre tenker, mens hele 55% prøvde å skjule dette for omverdenen. Skamfølelse kan knyttes til utvikling av en negativ selvutvurdering, som også anses som en faktor til utvikling av psykiske helseproblemer og utvikling av en dårlig selvfølelse (Myhre, Thoresen og Hjemdal, 2015). Dette er også i tråd med Honneth (2008) som sier at krenkelser i den private sfæren høyst sannsynlig kan føre til nettopp slike konsekvenser. Vold i nære relasjoner har vært et tabubelagt tema lenge, og det er sannsynlig at vi som samfunn enda ikke vet hvordan vi best kan tilrettelegge for en "normal" fungering, basert på den enkeltes forutsetning. Det kan likevel virke og eksistere en fellesnevner for en sunn utvikling hos barn blant de mange som har forsket og skrevet om utviklingspsykologi opp gjennom tidene – *anerkjennelse*.

Både Eriksons (1902-1994) stadieteorier og Uri Bronfenbrenners (1917–2005) utviklingsøkologiske modell har former av anerkjennelse som et utgangspunkt for positiv utvikling. Honneth (2008:104) referer til Hegel når han sier at *"kjærligheten utgjør det første nivået av gjensidig anerkjennelse fordi subjektene her bekrefter hverandre gjensidig i sin behovsnatur og dermed anerkjenner hverandre som behovsvesener"*. Videre mener Honneth (2008) at kjærligheten til hverandre blir bekreftet gjennom gjensidighet, hvor

anerkjennelsen må vise til en form for affektiv oppmuntring. Dersom anerkjennelse kan tolkes som et samspill med andre som fremmer og i positiv grad utvikler "selvet", betyr det at anerkjennelse kan virke å være av de sterkeste virkemidlene for et sunt "selv".

Som tidligere beskrevet er fase 1 i Eriksons (1902 – 1994) stadier preget av riktig samspill med stabile voksne, som regel vil dette være en omsorgsperson, mens i fase 2 er grensesetting sentralt. Dersom dette er avgjørende faktorer for en positiv utvikling må en også kunne anse det som en form for anerkjennelse. En omsorgsperson vil sette grenser for et barn for å lære det om riktig eller galt, eller unngå at barnet handler på en måte som setter det i fare. Å ikke gi et spedbarn oppmerksomhet, eller å ikke sette grenser for et barn kan tolkes som en krenkelse.

Bronfenbrenners (1917 – 2005) utviklingsøkologiske modell beskriver hvordan barnet gjennom flere avhengige nivå vil utvikle seg. Anerkjennelse i den private sfæren baseres ifølge Honneth (2008) på gjensidig kjærlighet. Den private sfæren vil i Bronfenbrenners modell finne sted i det han kalte for *mikrosystem*. Et mikrosystem kan forstås som en arena for det aktuelle individet er en direkte deltaker i et samspill. Eksempelvis vil nærmeste familie være en del av barnets mikrosystem, det samme kan naboer være, eller venner, skole etc. Ifølge Bronfenbrenner er en forutsetning for positiv utvikling i nære relasjoner gjensidig samspill mellom deltakere, eksempelvis omsorgsperson og barnet. Med gjensidighet mener han at maktbalansen mellom deltakerne må være realistiske. En omsorgsperson må forventes å gjøre det som er til det beste for barnets utvikling for at det skal utvikles sunt. Gjensidigheten fra barnet vil være den positive styrkede relasjonen det kan gi (Bunkholdt, 2000). Bronfenbrenner mente at barn som blir understimulert i sitt hjemmemiljø også kan få problemer med utvikling i andre deler av sitt mikrosystem, som skole eller andre arenaer for læring. Ser en på nevnte *kompensasjonsmodell* (Borge, 2019), vil imidlertid et barn som opplever krenkelse i den private sfæren likevel kunne komme godt ut av situasjonen, dersom barnet finner en kompensering hos andre for den manglende anerkjennelsen.

Borge (2019) omtaler den femte bølgen innen resiliensforskning som et fokus på genetikk og omgivelser. Her får altså arv og miljø en betydning for å forstå hvordan et barn kommer seg styrket ut av en risikosituasjon.

Selv hevder Honneth (2008), som tidligere beskrevet, at anerkjennelsen står helt sentralt i utviklingen av selvet. I tråd med Honneth (2008), bruker Borge (2019) begreper som selvbilde, selvtillit, selvfølelse og selvoppfatning for å beskrive "selvets" totalitet. Borge (2019) mener samtidig at selvet ikke utvikles isolert, men i samspill med andre og andres reaksjoner, i bestemte settinger, også i tråd med Honneth (2008) som sier at anerkjennelse må skilles fra det å verdsette en person, ettersom anerkjennelse vil dreie seg om å gi en "graduell vurdering av konkrete egenskaper og ferdigheter" (Honneth, 2008:122).

Anerkjennelsens verdi overfor tilknytning kan heller ikke undervurderes, og bør ses i sterk sammenheng til det å kunne skape den "trygge havnen" for et barn i utvikling. Honneth (2008) bruker begrepet kjærlighet som den viktigste formen for anerkjennelse i den private sfære. Å være fysisk og psykisk tilgjengelig for et barn som trenger omsorg må kunne anses som en viktig del av det å vise kjærlighet for barnet. Bunkholdt (2000) viser til Bowlbys (1959) beskrivelse av at barnets egne atferd er å betrakte som en viktig del i tilknytningsprosessen. Ved å bruke tilknytningsatferd gjennom blikk, gråt, kroppsspråk eller lignende påkaller barnet sin omsorgsperson, som gjennom tilgjengeligheten gir barnet anerkjennelse. Bunkholdt (2000) argumenterer også for at en trygg tilknytning som barn, også har en påvirkende faktor for "selvet" senere i livet. Barn med en trygg tilknytning har vist seg å spille bedre med både jevnaldrende og voksne, viser mer empati og har lite behov for å kontrollere andre. Mens barn som har vokst opp med i mindre trygge tilknytningsmiljøer viser lavere selvtillit. De ble ofte opplevd som mer hjelpeløse og mer impulsive enn de med en tryggere oppvekst, og de viste generelt lavere tillit til andre mennesker (Bunkholdt, 2000). Honneth (2008) hevder at anerkjennelsen fra den andre er fundamental i det å bygge et trygt og stabilt "selv". *"Ettersom ethvert menneskes normative selvbilde (Meads «meg») er avhengig av stadig å kunne stadfestes av den andre, henger erfaringen av ringeakt sammen med en krenkelse som kan føre til at hele personens identitet bryter sammen"* (Honneth, 2008:140).

6.0 Oppsummering

Målet med oppgaven har vært å bidra til en økt forståelse, samt å belyse problematikken og omfanget rundt *vold mot barn i nære relasjoner, og dens konsekvenser for barnets utvikling*. Selv om det går bra for mange barn i risikosituasjoner, er det også mange det ikke går bra for.

I oppgavens diskusjonskapittel har vi først sett på mulige konsekvenser som følge av vold i nære relasjoner. Det er bevisst ikke gått inn i spesifikke diagnoser, da dette ville blitt for omfattende til oppgavens hensikt. Oppgaven viser likevel hvor alvorlige konsekvenser volden kan ha for barnets utvikling. Gjennom oppgavens drøfting, viser oppgaven sammenheng mellom ulike teoretiske aspekter innen utviklingspsykologien. En ser at nyere forståelser ofte er en modernisering og videreføring av eldre forståelser, noe som viser til en konsensus av utviklingspsykologiens forståelse og forskningsresultater over tid.

Ser man på presentert statistikk, kan en enes om at for mange barn i Norge er offer av vold i nære relasjoner, noe som beviselig kan føre til ulike forstyrrelser for utviklingen. En annen nevnt konsekvens av opplevd vold er at sannsynligheten øker for det fører til at den voldsutsatte senere i livet blir voldsutøver øker. Dette påpeker viktigheten av å styrke forebyggende arbeid for vold mot barn, fordi det kan bidra i å bryte slike "sirkler" ettersom det voldsutsatte barnet kan oppfatte volden som en normaltilstand (Stine Sofie-stiftelsen, 2018).

Videre har oppgaven sett på ulike aspekter om hvorfor og hvordan det kan gå bra med noen som utsettes for risikosituasjoner, og hvordan barnet likevel kan utvikle et sunt selvbilde. I denne delen har anerkjennelsesbegrepet vært sentralt, og basert på drøftingen kan det virke som at anerkjennelsen har en sterk sammenheng til utvikling av resiliens og et sunt selvbilde. En kan ikke konkludere med at anerkjennelsen alene har denne makten, men en ser i ulike former at den har en sterk betydning innen utviklingspsykologiens forståelse, og virker å være en av forutsetningene for en utvikling av et sunt selvbilde, og dermed resiliens. Rent biologisk har vi også sett at krenkelser kan føre til varige endringer i hjernens fysiske utvikling. For vernepleieren, og øvrige helse- og omsorgsprofesjoner vil denne kunnskapen være viktig med tanke på å skape gode relasjoner til tjenestemottakere. Det vil være vår oppgave å skape den "trygge havnen" barnet ikke har opplevd i sin private

sfære, fra sine omsorgspersoner. På den måten kan vi bidra til både forebygging og rehabilitering.

I en større sammenheng avdekker denne oppgaven kun en liten del av et viktig og stort fag. Det er flere interessante aspekter ved vold i nære relasjoner som denne oppgaven ikke går inn på. I et samfunnsøkonomisk perspektiv så vil også forebygging av vold i nære relasjoner være viktig i fremtiden, fordi det kan sørge for at flere barn vil vokse opp i trygge miljøer som gir bedre forutsetninger for å kunne bidra til samfunnet når barnet blir voksent. Et annet aspekt er å se på hvilket tilbud som eksisterer for barn i risikosituasjoner. Er eksisterende tilbud gode nok, og hva mangler dersom det ikke er det? Meld. St.6 (2019-2020) tar for seg politikernes ønske om å styrke tverrfaglig samarbeid i Norge for å kunne legge til rette for bedre rammer for barn som trenger hjelp. Herunder er hjelp til barn med utfordrende familiesituasjoner inkludert. Dette er en digresjon til denne besvarelsen, men likevel relevante aspekter når en skal se på *vold i nære relasjoner* som et helhetlig tema og problemstilling. I disse tider, hvor Covid-19 har tvunget mange i isolasjon fra samfunnet, har norske myndigheter og organisasjoner mot vold ytret bekymring for akkurat dette (Myrvang, 2020). Mange barn eller voksne som er utsatt for vold i hjemmet mister gjennom skole, jobb eller andre sosiale settinger en arena for støtte, anerkjennelse og hjelp. Faktisk melder flere andre europeiske land om mangedobling av innringere til landets krisetelefon for vold (Elster, 2020). Med det i tankene, er kanskje tiden inne for å rette et større fokus mot nettopp barns rettigheter, og gjennom anerkjennelse og forebygging bidra til at alle barn skal ha like forutsetninger og en trygg og sunn oppvekst.

Grunnleggeren av speiderbevegelsen, Robert Baden-Powell (1857 – 1941) sa like før sin død: "Prøv å forlate denne verden litt bedre enn du fant den, så at du når du engang skal dø, kan dø lykkelig i følelsen av at du i hvert fall ikke har kastet bort tiden, men har gjort ditt beste." (Baden Powell, 1941).

7.0 Litteraturliste

Aadland, Einar. 2015. *"Og eg ser på deg – Vitenskapsteori i helse- og sosialfag"*. 3.utg. Oslo:Universitetsforlaget

Borge, Anne Inger Helmen. 2019. *Resiliens – Risiko og sunn utvikling*. 3.utg. Oslo:Gyldendal Akademisk forlag.

Brodtkorb, Elisabeth og Marianne Rugkåsa. 2009." Sosiologisk og sosialantropologisk tenkemåte" i *Mellom mennesker og samfunn. Sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene*. Brodtkorb, Elisabeth og Marianne Rugkåsa (red.), 17-42. 2.utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk

Bufdir. 2018. *"Barn utsatt for vold i familien"*. Oppdatert 15.11.2018
https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/oppvekst/Vold_og_overgrep_mot_barn/Barn_utsatt_for_vold_i_familien/ - lest 02/05/2020

Bufdir.no. 2020. *"Barnevernsstatistikk"*. Oppdatert 01.04.2020.
https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/ - lest 02/05/2020

Bunkholdt, Vigdis. 2000. 2 utgave. *Utviklingspsykologi*. Oslo:Universitetsforlaget

Dalland, Olav. 2017. *"Metode og oppgaveskriving"*. 6.utgave. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Elster, Kristian. 2020. *"Har innført kodeord som kvinner kan bruke for å varsle om vold"*. nrk.no. <https://www.nrk.no/urix/kraftig-okning-i-vold-i-naere-relasjoner-over-store-deler-av-verden-under-koronapandemien-1.14967968> - lest 15/05/2020

FN-Sambandet. 2019. "Barnekonvensjonen". Sist oppdatert 17.06.2019.
<https://www.fn.no/Om-FN/avtaler/Menneskerettigheter/Barnekonvensjonen> - lest 14/05/2020

FO.no. 2018. "Vernepleier i psykisk helse"

<https://www.fo.no/getfile.php/1311786->

[1548957797/Dokumenter/Din% 20profesjon/Brosjyrer/Vernepleiere% 20i% 20psykisk% 20helse% 20PDF.pdf](https://www.fo.no/getfile.php/1311786-1548957797/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Vernepleiere%20i%20psykisk%20helse%20PDF.pdf) - lest 07/05/2020

Gjærum, Bente, Bjørn Ellertsen (Red.). 2002. "Hjerne og Atferd – Utviklingsforstyrrelser hos barn og ungdom i et nevrobiologisk perspektiv". 2.utgave. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Gulbrandsen, Liv Mette (Red.). 2017. "Barn, oppvekst og utvikling". I *Oppvekst og psykologisk utvikling – Innføring i psykologiske perspektiver*. 2.utg. S. 16-50
Oslo:Universistetsforlaget.

Helgesen, Leif A. 2017. *Menneskets dimensjoner – Lærebok i psykologi*. 3.utgave.
Oslo:Cappelen Damm AS

Honneth, Axel. 2008. "kamp om anerkjennelse". Oslo: Pax forlag as.

Ingebrigtsen, Tom, Randi Elise Midtskog. 2016. "60.000 barn utsatt for grov vold fra foreldre". Nr.no. <https://www.nrk.no/norge/60.000-barn-utsatt-for-grov-vold-fra-foreldrene-1.12984334> - lest 21/05/2020

Kvello, Øyvind. 2015. "Barn i Risiko – skadelige omsorgssituasjoner". 2 utgave. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Mossige, Svein, Kari Stefansen (Red.) 2016. "Vold og Overgrep mot barn og unge – omfang og utviklingstrekk 2007-2015". s.9-11. <http://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2016/07/Vold-og-overgrep-mot-barn-og-ung-NOVA-Rapport-5-16-web.pdf> - lest 02/05/2020

Myhre, Mia, Siri Thoresen, Ole Kristian Hjemdal. 2015. "Vold og voldtekt i oppveksten – En nasjonal intervjuundersøkelse av 16- og 17-åringer" s.27. Nasjonalt kunnskapssenter. https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/vold_voldtekt_i_oppveksten.pdf - lest 07/05/2020

Myrvang, Synne Eggum. 2020. "Bekymret for vold i norske hjem under coronapandemien". <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/6jAkq3/bekymret-for-vold-i-norske-hjem-under-coronapandemien> - Lest 15/05/2020

Norman, Rosana E, Munkhtsetseg Byambaa, Rumna De, Alexander Butchart, James Scott, Theo Vos. 2012. "The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: a systematic review and meta-analysis". s.22-23. <https://journals.plos.org/plosmedicine/article?id=10.1371/journal.pmed.1001349> - lest 02/05/2020

Nordanger, Dag Øystein, Hanne Cecilie Braarud. 2014. "Regulering som nøkkelbegrep og toleransevinduet som modell i ny traumepsykologi". <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2014/07/regulering-som-nokkelbegrep-og-toleransevinduet-som-modell-i-en-ny> - lest 30/04/2020

Owren, Thomas. 2015. "En vernepleier i barnevern". Vernepleier.no <https://vernepleier.no/2015/12/en-vernepleier-i-barnevern/> - lest 02/05/2020

Regjeringen. 2019. *Meld. St. 6 (2019-2020) – Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*". <https://www.regjeringen.no/contentassets/3dacd48f7c94401ebefc91549a5d08cd/no/pdfs/stm201920200006000dddpdfs.pdf>

Skjørten, Kristin, Elisiv Bakketeig, Margunn Bjørnholt, Sveinn Mossige (Red.). 2019. "Vold i nære relasjoner – forståelser, konsekvenser og tiltak". Oslo:Universitetsforlaget. S.272-273 https://www.idunn.no/file/pdf/67138308/vold_i_naere_relasjoner.pdf - Lest 03/05/2020

Smith, Lars. 2017. "Tilknytning: teori og forskning" i Oppvekst og psykologisk utvikling – innføring i psykologiske perspektiver, Gulbrandsen, Liv Mette (Red.), s.139 – 178. 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

Stine Sofie-stiftelsen. 2018. *Vold og overgrep mot barn i et livsløpsperspektiv*.
Stinesofiestiftelsen.no https://issuu.com/stinesofiestiftelse0/docs/sss_innsiktsrapport-issuu_endeligve – lest 02/05/2020

Store medisinske leksikon. 2020. "*Traume*". Sml.snl.no
<https://sml.snl.no/traume>

Theirworld. 2018. "*Corporal punishment outcry as boy dies in Tanzanian school*".
<https://theirworld.org/news/tanzania-corporal-punishment-outcry-after-school-boy-dies> -
lest 20/05/2020

Waksvik, Guro. 2018. "*Når barndommen slår tilbake*". Mentalhelse.no
<https://mentalhelse.no/aktuelt/nyheter/mental-helse/naar-barndommen-slaar-tilbake> - lest
06/05/2020

World health organization. 2020. "*Definition and typology of violence*". Wgo.int
<https://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/> - lest 07/05/2020